



DOES FGU WORK AND DO THE YOUNG PEOPLE HAVE A SOCIALLY JUST CHANCE?

VIRKER FGU OG HAR DE UNGE EN SOCIALT RETFÆRDIG CHANCE ?

Lotte Mangor

DUEK AFGANGSPROJEKT
ID 9167

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	3
2. Metode	5
3. Problemformulering	6
4. Præsentation af empiri	7
4.1 Kvalitativ empiri - Interviews	7
4.2 Kvantitativ empiri - Statistik mv.	13
5. Analyse	15
5.1 Imødekommes formålet med FGU?	15
5.2 Praksisfællesskaber - Lave og Wenger	15
5.3 Tro på egen formåen - Bandura	16
5.4 Transformativ læring - Knud Illeris	18
5.5 Fremtidsperspektiverne for de unge på FGU	19
5.6 Konkurrencestaten – Ove Kaj Petersen	19
5.7 Social retfærdighed – Amartya Sen/Randi Skovhus	20
5.8 Hvordan kan vejledningen bidrage til de unges tror på, at der plads til dem i samfundet? ..	21
5.9 Vejledningsteori og vejlederrollen – John D. Krumboltz	21
6. Sammenfatning	22
7. Konklusion	24
8. Perspektivering	25
9. Litteraturliste	27
9.1 Bøger	27
9.2 Podcasts	27
9.3 Tidligere opgaver	27
9.4 Websider/artikler	27
10. Bilag	29
a) Interviewguide til interview med FGU-elev	29
b) Interview med FGU-elev Bisma - uddrag	29
c) Interview med FGU-elev Benjamin – uddrag	30
d) Interviewguide til interview med vejleder	31

e)	Interview med FGU-vejleder Merete Klitgård - uddrag	31
f)	Interview med KUI-vejleder Anne-Grethe Mathiesen - uddrag	33
g)	Interviewguide til interview med beslutningstager.....	35
h)	Interview med direktør for FGU-skolen Øst, Søren Lau – uddrag	35
i)	Interview med folketingspolitiker Jacob Mark – uddrag	38

1. Indledning

”Det er en kerneopgave for samfundet at bane vejen for, at alle unge får et liv med uddannelse og job. De unge skal i højere grad rustes til at være herre i eget liv og indgå på arbejdsmarkedet og i samfundslivet. Langt de fleste unge i Danmark klarer sig godt og gennemfører en uddannelse og kommer efterfølgende i beskæftigelse. Men i hver skoleklasse er der år efter år også unge, som meget sent eller aldrig gennemfører en ungdomsuddannelse, og som aldrig opnår et stabilt fodfæste på arbejdsmarkedet. Næsten 50.000 unge under 25 år har ikke en ungdomsuddannelse og er ikke i uddannelse eller job. Særligt unge, der ikke kommer i gang umiddelbart efter grundskolen, har sværere ved senere i livet at få fodfæste i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet.” (Regeringen.dk, 2017, Aftale om bedre veje til uddannelse og job). Dette er grundlaget, og de første i ord, i aftaleteksten om den nye forberedende grunduddannelse: FGU.

Den nye forberedende uddannelse er til unge under 25 år, som har brug for faglig eller personlig opkvalificering, før de kan gennemføre en ungdomsuddannelse eller komme i beskæftigelse. Det er første gang, at man inkluderer i en målsætning, som omhandler uddannelse til unge – at de ikke nødvendigvis skal i uddannelse, men at ufaglært arbejde kan være målet. Hermed tager man et opgør med 95%-målsætningen (Uddannelsesforbundet.dk, 2017, maj, nyt udspil vil sløjfe 95%-målsætningen) og erkender, at det måske ikke vil lykkes at få alle unge i uddannelse og dermed kvalificere dem til konkurrencesamfundets behov om faglært arbejdskraft. Det kan (både) tolkes som om man opgiver de unge, ’smider håndklædet i ringen’ – det kan også tolkes som en forståelse for de unge, der ikke kan leve op til performancekravene i uddannelsessystemet.

FGU erstatter en række forberedende tilbud; fx produktionsskole og kombineret ungdomsuddannelse (KUU), og overtager erhvervsgrunduddannelsen (EGU). Derudover involveres almen voksenuddannelse (AVU), ordblindeundervisning for voksne samt forberedende voksenundervisning (FVU) for alle under 25 år og som ellers går i disse tilbud på VUC (voksenuddannelsescentre).

Etableringen af den nye uddannelse skal tage udgangspunkt i de unge og skal reducere kompleksiteten (så de unge kun har én indgang), styrke sammenhængen og løfte den samlede kvalitet i uddannelsesindsatsen for målgruppen. Aftalepartierne ønsker, at de unge skal møde et

sammenhængende og målrettet forløb med klar progression, for derefter at kunne påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse eller komme i beskæftigelse.

Denne nye uddannelse skal tage udgangspunkt i produktionsskolernes særlige pædagogik (socialpædagogisk, praksisnært) kombineret med de almenfaglige elementer fra VUC.

Uddannelsen opbygges omkring hold- og arbejdsfællesskaber, og skolerne skal have fokus på at skabe et attraktivt socialt liv for de unge (regeringen.dk, 2017, Aftale om bedre veje til uddannelse og job).

Det var tale om en bred politisk aftale, men også om hastværk. FGU fik således en meget svær og underfinansieret start. Der var mange praktiske udfordringer og desuden manglende læreplaner og fagbilag, samt forskellige institutionskulturer, som skulle samarbejde i en helt ny sammenhæng - alt sammen har givet anledning til alvorlige startvanskeligheder (nvl.org, 2022, FGU har haft en svær start). Elevgrundlaget var stort i starten, men faldt støt de efterfølgende år. Det viser sig nemlig, at målgruppen er mere kompleks end først antaget, og at der ikke er den nødvendige ekspertise og rammer på FGU, som eksempelvis elever med diagnoser fordrer (eva.dk, FGU har svært ved at rumme alle elever). Oveni har corona og højkonjunktur haft sin indvirkning.

Trods ovenstående, bryster man i FGU-verdenen sig med, at FGU er en stor succes (Ugeavisen Svendborg, 2022, Unge finder meningsfuldvej til FGU). 88% af de unge kommer videre i uddannelse eller beskæftigelse - viser de første statistikker. Men hvordan ser det ud på den lange bane? Der findes pt. kun statistikker som følger i 12 mdr. og fra politisk side droppede man ressourcerne til en følgegruppe, som skulle til bunds i målgruppens videre færd. Det er ærgerligt, for en ting er, at en ung fx får opfyldt optagelseskravene til erhvervsuddannelserne (EUD) – en anden er, om de rent faktisk bliver og gennemfører denne erhvervsuddannelse. Faldet i antal FGU-elever fortsætter, og det er bekymrende iflg. Uddannelsesforbundet (FGU-lærernes fagforbund) – der er tale om et fald i 2022 med mere end 200 elever, sammenlignet med året før (A4.dk, Uddannelse, 2023, Nyt fald i aktiviteten på FGU). FGU Danmark (FGU-skolernes interesseorganisation) er knap så bekymret, men erkender dog, at der fortsat er brug for omstruktureringer og flere ressourcer.

Som FGU-vejleder på FGU-skolen Øst – og som tidligere folkeskolelærer, VUC-lærer og uddannelsesvejleder forskellige steder i uddannelsesverdenen, har jeg mødt mange unge med særlige behov. På FGU er vi gode til at imødekomme disse unge, favne dem og få dem til at føle sig set. Men virkeligheden er måske, at disse unge, selvom de er trygge i FGUs favn, ikke er klar til EUD, som er mere eller mindre 'favnløs'. På EUD er der ikke tæt lærer-elev-kontakt i samme grad som på FGU, ej heller lige så tæt vejleder-elev-kontakt. Det er dog muligt at søge specialpædagogisk støtte (SPS) på EUD, men mange erhvervsskoler mangler de rette personer til at læse SPS-timer, hvis disse overhovedet bliver forsøgt læst (spsu.dk, virkningsevaluering-af-sps). "Når det kommer til støttegivere for elever med psykiske vanskeligheder, er der ingen formelle kompetencekrav, og det fremgår af interviewene, at skolerne vægter forskellige hensyn, når støttegivere udpeges. Det kan således være med meget forskellige kompetencer og vidensgrundlag, at støttegiverne går ind i SPS-arbejdet (spsu.dk, virkningsevaluering-af-sps:62)." Desuden er en del af de unge på FGU måske ikke diagnosticeret og har derfor slet ikke mulighed for at søge SPS. Det er ofte tale om marginaliserede unge, som af forskellige årsager ikke føler sig som 'de andre' og som derfor har svært ved at klare sig i 'normale' sammenhænge. Er det egentlig fair, at disse unge skal indgå i samfundet på betingelser, som fortsat er med til at marginalisere dem? Kan FGU i virkeligheden løfte opgaven – på den lange bane? Eller er FGU en tryk perron (i et fællesskab), som skal forlades igen, og i det øjeblik toget kører videre, forsvinder trygheden. Skal vi i virkeligheden vejlede og tackle disse sårbare unge anderledes på FGU, så de i højere grad er klædt på til uddannelse og nye fællesskaber? Ellers skal vi indse (som samfund) at disse unge måske har brug for andre og mere rummelige typer af uddannelser og job?

2. Metode

Jeg vil i den kommende opgave grave dybere i FGU-målgruppen og sætte gruppen i et socialt retfærdighedsperspektiv og i den sammenhæng fordybe mig i vejledningstilgange, som i højere grad imødekommer målgruppens behov. Jeg vil ydermere fordybe mig i, hvilken plads disse unge har i konkurrencesamfundet – om overhovedet plads og om deres egen oplevelse deraf. Jeg vil, for at belyse ovenstående, indtage tre perspektiver: de unges perspektiv, vejlederperspektivet, og beslutningstagerens perspektiv. Jeg har i min indledning allerede inddraget lovgivning og artikler, og min empiri bliver desuden belyst af statistik og egen empiri. Sidstnævnte vil foregå, ved at tale

med forskellige aktanter og lytte til, sammenholde og analysere deres udsagn. Når jeg taler med de forskellige grupper vil det være ved interview, da det er en forskningsmetode, som giver en samtale struktur og formål og derfor rækker ud over en spontan udveksling af synspunkter. Et forskningsinterview er ikke en samtale mellem ligestillede parter, fordi forskeren definerer og kontrollerer situationen (Kvale og Brinkmann, 2014).

Én form for forskningsinterview er det semistrukturerede interview. "Det defineres som et interview, der har til formål at indhente beskrivelser af den interviewedes livsverden med henblik på at meningsfortolke de beskrevne fænomener" (Kvale og Brinkmann, 2014:22). Jeg er netop interesseret i at belyse, hvorledes mine spørgsmål opleves fra forskellige vinkler, og med det semistrukturerede interview anvendes en interviewguide, som danner rammen for interviewet, men som ikke følges slavisk – det har den fordel, at jeg får mulighed for at styre interviewet, samtidig med at respondenterne frit kan besvare spørgsmålene.

Jeg vil inddrage teori, der skal hjælpe mig til at forstå problematikkerne. Lave og Wenger skal hjælpe mig med at undersøge, hvorledes FGU imødekommer de unge, ved hjælp af deres teori om praksisfællesskaber og situeret læring. Albert Bandura og hans teori om self-efficacy, skal ligeledes hjælpe mig med at forstå, hvorledes de unge imødekommes og opnår læring, men også give mig en forståelse af, hvilken afsæt vejledningen af de unge skal have. Krumboltz skal give mig input til hvorledes de unge skal vejledes, og Knud Illeris skal ligeledes bidrage til forståelsen af de unges læring. For at kigge ind i de unges fremtidsperspektiver vil jeg inddrage Ove Kaj Petersens syn på konkurrencestaten, samt Randi Skovhus' og Amartya Sen's syn på social retfærdighed.

Ovenstående metode skal føre mig til en besvarelse af flg. tredelte problemformulering:

3. Problemformulering

- 1) På hvilken måde imødekommer den forberedende grunduddannelse (FGU) formålet om at få de unge i uddannelse eller job?
- 2) Hvordan kan fremtidsperspektiverne i en konkurrencestat se ud for de unge på FGU?
- 3) Hvordan kan vejledningen bidrage til de unges tro på, at der er plads til dem i samfundet?

4. Præsentation af empiri

I min research for at afdække ovenstående problemformulering er jeg nødt til at inddrage empiri, og jeg har derfor valgt at lave en kvalitativ undersøgelse ved hjælp af interview. Al forskning skal være bestemmende for, hvilken metode som anvendes (Kvale og Brinkmann, 2014), og jeg har valgt det semistrukturerede interview, fordi det lægger sig tæt op ad en hverdagssamtale, hvor der søges viden udtrykt i normalt sprog, i et rum med tillid, og personligt samspil (ibid.). Jeg vil desuden præsentere kvantitativ empiri for at belyse tingenes tilstand ved hjælp af tal.

4.1 Kvalitativ empiri - Interviews

Til mine semistrukturerede interviews har jeg valgt forskellige aktanter/interessenter indenfor FGU-verdenen for at få emnet belyst fra flere sider. Jeg har valgt at interviewe to FGU-elever (individperspektiv), to beslutningstagere (samfundsperspektiv) og to vejledere (vejledningsperspektiv).

De to FGU-elever, Benjamin og Bisma, har begge en fast tro på, at de nok skal klare sig i fremtiden. De er begge meget glade for at gå på FGU og føler sig trygge og favnede af institutionen. De to er forskellige – de har forskellig baggrund og forskellige udfordringer.

Bisma er kognitivt udfordret og har gået i specialklasse hele sit liv. Hun kommer fra en pakistansk familie og har trygge familierammer. Bisma har ikke de store drømme, hendes primære mål er ikke at ende på kontanthjælp. Dog er hun meget glad for at bage og ser mange Tik-tok-videoer derom. Hun har ikke rigtig overblik over, hvad der kræves for at blive konditor og ser den fremtidige STU som en uddannelse dertil. Bisma udtaler: "Jeg vil have et arbejde og kunne forsørge mig selv og min familie. Jeg er interesseret i konditoruddannelsen, vi har snakket med min ungeguide, og talt om STU, og der er også noget med bagning på Grennesminde (STU-institution), så det er det jeg gerne vil. Jeg kan godt lide at bage – jeg får min inspiration fra Tik-tok." Når jeg spørger Bisma om, hvilken betydning FGU har for hendes fremtid, svarer hun: "Jeg har fået masser af venner her, det bliver hårdt når jeg skal stoppe." Bisma kan ikke abstrahere udi de store perspektiver om fremtiden, men det nære betyder meget for hende.

Benjamin har haft en normal skolegang, men har dog altid været en outsider, og har oplevet lidt mobning. Han forældre er skilt og han har ikke samme trygge base som Bisma. Faktisk var han

hjemløs, da jeg lærte ham at kende – smidt ud hjemmefra af sin mor, og uden mulighed for at bo hos sin far, og han boede på sofaer rundt omkring. Benjamin har netop fået en kollegielejlighed og havde store problemer med at rejse indskuddet. Der var ingen hjælp at hente hos kommunen, og i sidste øjeblik trådte faren til med et lån. På FGU har vi givet Benjamin lidt ekstra hjælp i form af tøjvask og mulighed for at tage bad, samt givet ham lidt madpakker i forbindelse med hans boligløse situation. Denne hjælp er selvfølgelig helt uofficiel og har intet med hans uddannelse at gøre, men har været med til, at Benjamin føler sig favnet på FGU og når jeg spørger ham, hvad han synes om at gå på FGU, svarer han da også: ”Jeg synes FGU er en god uddannelse – et godt sted at være. I hvert fald i det tilfælde, hvor man har haft et stop i sit uddannelsesforløb. Det er et godt stop, hvor man ikke føler man bliver tabt af vognen, men man føler, at man stadig kan fortsætte med noget.”

Benjamins abstraktionsniveau er lidt højere end Bismas. Når jeg spørger ham, hvordan hans fremtid ser ud, udtaler han: ”Der har jeg i hvert fald taget min uddannelse og har et job som smed. Men det kan også være at jeg har et andet job. Samfundsmæssigt vil jeg være stabil – jeg vil nok ikke være den helt store klasse med pool i baghaven, men jeg vil have et hjem/et sted at bo. Stabilt og trygt, ikke fancy.” Han har ikke de store (måske uopnåelige) drømme om et rigmandsliv, og for ham er stabilitet vigtigt. Det er det egentlig også for Bisma, men det er mere i familiemæssig sammenhæng – for Benjamin er det mere individuelt, og har afsæt i det nederlag han oplevede inden FGU, og ikke mindst at have økonomien til at klare sig selv.

De er således begge overbeviste om, at der ligger en stabil fremtid foran dem, og måden FGU imødekommer dem på, må således siges at være succesfuld, i det de føler sig trygge på FGU.

Jeg har også interviewet to vejledere – henholdsvis en FGU-vejleder (Merete) og en KUI-vejleder (Anne-Grethe). Begge synes som udgangspunkt, at FGU har sin berettigelse. Begge har også holdninger til den politiske dagsorden ift. FGU, fx den kaotiske start, rammerne, samt den økonomiske forankring i kommunerne. Mht. til formålet med FGU-forløbet, er Merete mere inde over den enkelte elevs individuelle udvikling, hvor Anne-Grethe i højere grad har fokus på uddannelse. Merete udtaler: ”Jeg har gode oplevelser og erfaringer med unge, som når frem til en refleksion, en afklaring og en tro på egen formåen, gennem små succesoplevelser. For mig som

vejleder handler det om at bidrage til, at vi italesætter og skaber succesoplevelser – og her mener jeg, at det både kan være på det faglige, sociale eller personlige plan.”

Anne-Grete forbinder i høj grad uddannelse med at lykkes med flg. udtalelse: ”Alle vil gerne kunne sige, at ’jeg lykkes som menneske og i uddannelse’ og så er der dem som ikke lige kan sige det - de har ulyst, fordi de har dårlige erfaringer med at lære. FGU-eleverne er den mest sårbare og udsatte gruppe, der både skal have et kys på kinden og et skub bagi.” Begge vejledere har et hjerte som banker for de unge på FGU, men har dog til lidt forskelligt fokus på, hvad udkommet skal være.

Når interviewet kommer ind på spørgsmålene om fremtiden og social retfærdighed, er forskellene hos de to vejledere mere tydelige. Anne-Grethes perspektiv er forankret i den konkrete virkelighed, hun mener fortsat, at uddannelse er det primære mål, men indser, at nogle ikke magter det. Til gengæld vil hun gerne brede fokus på uddannelse mere ud, og komme mere væk fra de akademiserede veje: ”Hvis vi forestiller os, at FGU er et kuvøseophold, hvor man både får varme, ilt og alt muligt andet, og derfra blomstrer op – er det jo fint. Men man skal jo ud af kuvøsen og man er nødt til at lave noget afvænnelse af kuvøsen. At gøre klar til uddannelse, handler også om at møde op og finde ud af, ’hvad kan du?’ Jeg synes at en del unge er på huejagt, for så kan de måle sig med de andre, og det er vigtigt at tage en snak med dem, som får dem til at kigge på andre uddannelser. De skal styrkes på alle niveauer. Der vil selvfølgelig være nogen, som ender på jobcenter. Vi jagter mennesker som ikke kan klare sig – men nogle bliver også parkeret i en tidlig alder, og det er sgu trist.”

Merete er mere dystre på de unges vegne, og indser, at de – på de eksisterende vilkår – ikke har lige muligheder: ”Jeg har desværre en oplevelse af at vi fejler, og giver de unge endnu et nederlag. Vi har fået italesat, at vi skal få de unge ind på erhvervsuddannelserne – få dem til optagelsessamtaler – men min erfaring er, at de ikke bliver der, og faktisk også at mange af dem, ikke kan klare et job.” Merete vil allerhelst ændre grundlæggende på samfundet: ”Vi skal skabe et samfund, hvor vi i højere grad værdsætter praksislæring. Narrativet skal ikke omhandle formel uddannelse, men færdigheder.”

Som sagt, har de to vejledere hjertet på rette sted, men har egentlig ikke samme (naive?) forventninger til fremtiden som eleverne. De to vejledere har selvfølgelig også en større viden og et større abstraktionsniveau end eleverne – og ikke mindst en anden vinkel/et andet afsæt.

Elevernes udgangspunkt er helt personligt, vejledernes har oveni nogle jobmæssige rammer - rammer som er fastsat af beslutningstagere, hvorfor jeg også har interviewet to af disse; en direktør (Søren Lau, direktør for FGU-skolen Øst) og en politiker (Jacob Mark, folketingspolitiker for SF). Begge arbejder på politisk niveau - i hver sin forstand. Direktøren har nemlig flere agendaer; han skal have sin 'butik' til at køre så godt som muligt, og derfor prøver han også at influere på de rammer han har, ved blandt andet at forsøge at påvirke politikerne. Politikerne har en stor bred agenda – nemlig Danmark, og har endvidere værdimæssige afsæt.

Den politiker, som jeg har interviewet, har været med til at beslutte, at vi skal have en forebyggende grunduddannelse og denne blev skabt i bredt politisk flertal. Netop fordi der er tale om et bredt politisk flertal, er der også tale om en hel del kompromisser, og Jacob lægger ikke skjul på, at nogle af FGU-uddannelsens udfordringer kunne have været undgået, hvis det stod alene til ham at sætte rammerne. Begge er meget positive overfor FGU-uddannelsens fordele og den reform den tager afsæt i. Søren ser meget positivt på reformen og læser den som, at ingen unge skal efterlades på perronen: "Tidligere har man talt om en 95%-målsætning og om at vist antal unge skal gennemføre en uddannelse – og hvad så med resten? Man har haft et begreb som hedder 'restgruppe', og den gør man op med ved denne reform, og lægger en plan som dækker 100%. Ca. 90% skal gennemføre en ungdomsuddannelse og de resterende 10% skal gøres klar til at arbejde. Jeg tænkte, yes! – nu tager vi ansvar for alle unge, i stedet for at sige, at vi anerkender at der er en restgruppe, som vi ikke kan gøre noget ved – det har jeg været ked af i mange år, både som lærer, som vejleder, som leder og som menneske".

Når jeg, overfor Søren, anfører synspunktet om at vi måske giver op på uddannelse til alle, i og med at vi også har en målsætning om at klargøre til ufaglært arbejde, siger han: "Jeg bliver glad over, at vi anerkender, at uddannelse er ikke svaret for alle lige nu – det kan jo være at man ikke er uddannelsesparat eller klar til uddannelse før senere i livet, og i mellemtiden skal man måske ud i livet og drage nogle erfaringer, som gør, at man senere bliver klar til at tage en uddannelse. Vi som samfund har brug for dig, og vi regner med dig – det vigtige er, at du bidrager med noget du kan -

ingen unge må få at vide, at de ikke kan noget, eller der ikke er brug for dem – her kan FGU noget.”

Jacob er lidt mere forbeholden, om end også positiv, dog anerkender han, at succesen måske ikke er opnået endnu: ”Hvis det lykkes at skabe ét tilbud til de unge, hvor de føler at de hører til, og hvor de kan blive forberedt til en ungdomsuddannelse, så synes jeg det er godt tilbud. Jeg tror meget på FGU-uddannelsen. Der er en del unge som trives meget bedre i mindre rammer og mere værkstedsbaseret, koblet til fag som de kender fra folkeskolen – jeg tror meget på FGU og pædagogikken som ligger til grund for det.”

Begge har øje for alle de udfordringer FGU har haft i sin opstart med hastværk, virksomhedsoverdragelse, manglende økonomi, corona og højkonjunktur. Forklaringerne for alt det, som ikke har fungeret de første år er mange. De er også begge enige om, at der er problemer med økonomien og den kommunale forankring, den manglende SPS-støtte og overgangen til erhvervsuddannelserne. De mener begge, at der bør kigges på den indflyvning de unge har til erhvervsuddannelserne - at den bør være længere, i erkendelse af, at de unge fra FGU har udfordringer, som kræver at man viser en større grad af håndholdthed, der kræver mere tid, og begge har en holdning til, at grundforløbene på erhvervsuddannelserne bør omstruktureres.

En reformkommision, nedsat af regeringen, er efterfølgende udkommet med et reformkatalog/en publikation (reformkommisionen.dk, 2023), som behandler denne indflyvning, og tallene som ligger bag danner grundlag for nye tanker og indsatser, som jeg vil komme ind på i et senere afsnit.

I interviewet spørger jeg også til FGUs målgruppe og hvilke barrierer denne måtte have, og Jacob svarer: ”Målgruppeudfordringerne synes jeg er mere sammensat – når jeg besøger de forskellige FGU-skoler, er der stor forskel på, hvor udfordret de er af målgruppen og af sammensætningen af målgruppen. Det er svært at vide hvad man skal gøre ved det. Nogle steder er der unge som er på kanten af i virkeligheden at skulle have haft et STU-tilbud og andre steder er der unge som egentlig er meget ressourcerstærke. Det man kan fjerne, er de økonomiske incitamenter som gør, at man vælger et andet tilbud, end den unge i virkeligheden har brug for. Men det er svært at vide, hvor stort problemet er.” Jacob erkender dog, at målgruppens betingelser ikke er gode nok: ”Uanset hvad og hvem – så er det en eklatant fejl, at man ikke laver SPS (studiestøtteordning) på

FGU. Og det er helt skævt, at nogle uddannelser har det og andre ikke har det. En opposition vil gerne have det og en regering siger nej, pga. finansministeriet, som generelt er imod mere SPS i DK, da det koster..."

For Søren hænger målgruppeudfordringerne også sammen med rammerne, dog mere med udgangspunkt i visitationen: "Når vi kigger på målgruppen, så er den for udefineret og diskuterbar. Jeg kan ikke forstå, at nogle kommuner taler om 'visitation' – det hedder jo 'målgruppevurdering' og jeg ser det som en barriere, at de skal forbi kommunen for at komme på FGU. Jeg kunne godt tænke mig, at unge kan banke på, prøve 2-3-4 uger og finde ud af om det er et match – og derefter afgør vi om den unge skal optages. Herfra kan den kommunale ungeindsats så kobles på". Dog er han indstillet på at tage udfordringerne op: "Intentionerne har jeg fra dag ét stået på mål for. Virkeligheden er som vi skaber den, og som vi har fået vilkår til at gøre – jeg er ikke tilhænger af at spise tudekiks. Jeg tror på, at vi skal italesætte den virkelighed vi gerne vil have – og således skabe den, for at den kommer til at eksistere. Det sælger ikke billetter at sige 'kom til FGU, men vi har ingen penge'." Når jeg spørger til fremtiden, også set i socialt retfærdighedsperspektiv, svarer Søren: "Jeg synes det er svært at snakke om, at noget er retfærdigt, hvis du ikke individualiserer og differentierer – for så bliver alt uretfærdigt. Der er også en vinkel, som jeg synes, vi behøver at arbejde med – og det er, hvor frit valg skal der være, på hvor mange hylder?"

Jacob svarer: "De har i princippet de samme muligheder, og så alligevel ikke. 'Lige muligheder' er et meget fortærsket begreb, som jeg ikke tror så meget på. Har man den samme chancelighed for at få et godt liv? Nej det har man ikke. Der er unge som har oplevet ting, der gør, at de ikke kan gå samme vej som andre, eller ikke har haft forældre, som har bakket op eller andet – og her er det at FGU skal tage den unge i hånden og sige: 'hvad har du brug for?'" Begge mener således, at FGU kan hjælpe de unge, og Søren er desuden inde på, at vi er nødt til at stille krav til unge, indenfor de betingelser som er; uddannelse. Jacob har lidt større tanker om forandringer, hvilket er naturligt nok i hans position, hvor værdier og ideologi også spiller en rolle: "Vi (politikere) kommer til at diskutere optagelseskrav senere på året, for det nytter ikke noget med de her stramme optagelseskrav. Jeg synes det er håbløst at unge mennesker skal aflægge præcis de samme prøver, og have den samme karakter – men om vi ikke skal have karakterkrav i det hele taget, det ved jeg ikke nok om, og det er en diskussion jeg vil gå fordomsfri ind i. Der er nødt til at være en eller

anden sorteringsmekanisme, tænker jeg – for hvordan fanger man ellers de unge, som ikke er klar.”

Vi har altså at gøre med beslutningstagere, som har en stor tro på FGUs berettigelse, og som har stor forståelse for målgruppen, men som også anerkender, at der nogle udfordringer for FGU i uddannelsessystemet.

4.2 Kvantitativ empiri - Statistik mv.

Da jeg har brug for kvantitative data i form af nøgletal og for at have et validt afsæt for min analyse, inddrager jeg statistik fra Børne- og Undervisningsministeriet, samt fra den ny publikation fra Reformkommissionen. Statistikken omhandler gruppen af unge, som ikke er i uddannelse eller beskæftigelse, samt overgange fra FGU til uddannelse eller beskæftigelse.

Først vil jeg se på, hvor mange unge der egentlig er tale om, som hverken er i uddannelse eller beskæftigelse. Til trods for et fald fra 48.439 til 42.280 fra 2016-2021, er der tale om en ret stor gruppe unge (stil.dk). Samtidig må det kraftigt antydes, at procentdelen versus målsætning, ikke rykker ret meget – ikke engang 1 procent og man er dermed fortsat langt (lidt over halvvejs) fra målsætningen. Her er det værd at bemærke, at i de 6 år, som tabellen er baseret på, er progressionen ganske lille, og skulle man fortsætte med samme progression i fremtiden, ville det have virkelig lange udsigter, før denne gruppe er i uddannelse eller beskæftigelse.

År	Andel 15-24-årige uden tilknytning til uddannelse eller arbejdsmarked, pct.	Antal 15-24-årige uden tilknytning til uddannelse eller arbejdsmarked	Målsætning 2030, pct.
2016	7,0	48.439	3,5
2017	6,9	47.648	3,5
2018	7,0	47.640	3,5
2019	7,0	47.389	3,5
2020	6,4	43.420	3,5
2021	6,2	42.280	3,5

Kilde: Styrelsen for It- og Læring, baseret på Danmarks Statistiks registre.

Vive (Det nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd) har forsøgt at kortlægge gruppen, og den bliver markant mindre, hvis man tager højde for en række parametre (A4aktuel, april 2023). Undersøgelsen baserer sig på tal fra 2019. Hvis man indsnævrer gruppen til kun at

omhandle de unge, som hverken har været i job eller uddannelse i hele 2019 – og som kan betegnes som fastlåste – er gruppen på ca. 25.000 personer, og af disse er godt 1200 mellem 16-17 år. Kigger man de 18-24-årige, som midlertidigt står uden job eller uddannelse og samtidig modtager offentlig forsørgelse, er der tale om ca. 21.000 personer. De fastlåste i denne gruppe, som hverken har job eller uddannelse i helt år, tæller ca. 15.000. Analysen viser også, at unge der modtager offentlig forsørgelse, i lavere grad er i job eller uddannelse i det efterfølgende år. Det konkluderes også, at de inaktive unge har klaret sig dårligere i grundskolen end unge med job og uddannelse. Denne gruppe unge er specifikt skrevet i ind i SVM-regeringens regeringsgrundlag og tallene er en del af rammen fra Reformkommissionens førnævnte publikation – man vil have mindsket denne gruppe, og ovenstående statistik viser da også, at det indtil nu er gået særdeles langsomt.

I 2019 havde FGU-uddannelsen 8.600 elever, hvilket i 2020 steg til knap 12.000 elever. Fra 2020 til 2021 faldt antallet af elever dog med næsten en fjerdedel således, at der i oktober 2021 var godt 8.800 elever på FGU. Nedgangen i antallet af elever er sket over hele landet (ae.dk)

Når vi kigger på overgangen fra FGU til beskæftigelse og uddannelse, statustidspunkt 4. mdr., er en pæn del gået i uddannelse og beskæftigelse, men der er også en pæn del i ledighed, og en stor del uoplyst. Kigger vi på et statustidspunkt på 12 mdr., så går flere i uddannelse og beskæftigelse, men flere bliver også ledige og andelen af uoplyste er faldet.

Overgang Statustidspunkt 4. mdr.	4. kvartal 2021	Overgang Statustidspunkt 12. mdr.	4. kvartal 2021
Ungdomsuddannelse	211	Ungdomsuddannelse	291
Anden uddannelse (SU)	69	Anden uddannelse (SU)	84
I beskæftigelse	234	I beskæftigelse	228
Anden uddannelse	6	Anden uddannelse	23
Ledig	422	Ledig	474
I begrænset beskæftigelse	204	I begrænset beskæftigelse	166
Udenfor arbejdsmarkedet	51	Udenfor arbejdsmarkedet	58
Uoplyst	547	Uoplyst	420
Total	1.744	Total	1.744
Kilde: Uddannelsesstatistik.dk			

Jo længere tid vi følger de unge, des mere får vi at vide om dem – og vi kan konstatere, at billedet ikke viser, at flere og flere unge forlader gruppen af fastlåste. Da man fra politisk side droppede en egentlig følgegruppe, er det ikke muligt, på den lange bane, at finde ud af om de unge som går i uddannelse rent faktisk bliver der. Der sker nemlig noget efter grundforløbene og i overgangen til hovedforløb på EUD, der er blandt andet overgangskrav som skal honoreres, og det formodes at nogle af de unge, som kommer fra FGU, dropper ud senere end ved 12. mdr.

5. Analyse

I min problemformulerings første del stiller jeg spørgsmålet: 'På hvilken måde imødekommer den forberedende grunduddannelse formålet om at få de unge i uddannelse eller job?' For at undersøge dette nærmere er jeg nødt til at anvende empiri og teori og analysere dette, så jeg indfanger svar. Som nævnt i indledningen vil jeg – for denne del – komme ind på praksisfællesskaber, tro på egen formåen og læring.

5.1 Imødekommes formålet med FGU?

For at svare på min problemformulerings første spørgsmål er det relevant at inddrage og diskutere relevant teori, som understøtter FGUs formål. Jeg har derfor fokus på teorier om læring, fællesskaber og tro på egen formåen.

5.2 Praksisfællesskaber - Lave og Wenger

Jean Lave, socialantropolog, og Etienne Wenger, professor i pædagogik, har sammen udviklet teorien om situeret læring og praksisfællesskaber. I en tidligere opgave har jeg præsenteret teorien således (Mangor, 2020): "Teorien belyser, at læring er knyttet til deltagelse i sociale praksisfællesskaber og rejser spørgsmålet, om vores kundskaber og læreprocesser er mere kontekstsensitive end den herskende uddannelsestænkning forudsætter." Her brydes med forestillingen om, at læring alene bygger på decideret undervisning, og teorien om situeret læring flytter fokus væk fra om et individ lærer noget ved at deltage i forskellige aktiviteter - over til hvad og hvordan, der læres ved deltagelse. I forordet til Lave og Wengers bog om deres teori nævner William F. Hanks at teorien "placere læring lige midt i deltagelsesprocesserne og ikke i hovederne på individerne (Lave og Wenger, 2003:18)."

Lave og Wenger knytter læring til en proces, hvor den lærende bevæger sig fra legitim perifer deltagelse til fuld deltagelse i det sociale fællesskab (Lave og Wenger, 2003) og således bliver læring - i denne sammenhæng - afhængig af social inklusion, idet der opnås adgang til både en social og kognitiv læreproces, når man inkluderes i et socialt fællesskab.

Læring knyttes altså til de praksisfællesskaber vi indgår i, samt praksisfællesskabernes organisation. Situeret læring kan forstås ud fra mesterlære-princippet (Lave og Wenger, 2003), hvor læring bl.a. handler om, hvordan den nye tilegner sig identitet fra de mere erfarne (mestrene) - gennem gentagelser og imitationer opnår de nye større erfaring og ekspertise, der med tiden gør dem til de erfarne. De befinder sig således ude i periferien af et fællesskab, og bevæger sig langsomt ind mod midten af dét, som kan betegnes for fuld deltagelse - og undervejs sker en læreproces (ibid.). Det perifere bliver altså gjort legitimt ved at deltage, og dermed bliver læring situeret. Vi deltager ikke kun med vores praksis i fællesskabet, men også med vores personlighed og er samtidig afhængig af, om fællesskabet giver os mulighed for at udfolde begge dele. Ifølge Lave og Wenger skal vi se et formål med at deltage i fællesskabet, for at være i stand til at se os selv som fuldgældende deltagere. I 2000 tilbragte Jean Lave en halv år på Kalundborgegnens produktionsskole og hendes forståelse af formålet med produktionsskolens virke beskrives således: "Produktionsskolen arbejder for at give de unge mulighed for at forvandle sig selv fra at være fiaskoer, marginale deltagere i samfundslivet, til mennesker, der fortrøstningsfuldt skaber hver deres sociale muligheder og fremtid (Lave og Wenger, 2003:208)." Denne beskrivelse kan fint anvendes om vore dages FGU, da denne målgruppe har præcis samme udfordringer. Det er afgørende for de unge på FGU, at de oplever, at de ikke er stigmatiseret og føler sig udenfor - at de føler, at de har en chance i samfundet, idet netop disse unge har mange nederlag med i rygsækken. Undervisningen på FGU er praksisnær (særligt i PGU-fagene), og er centeret om praksisfællesskaber, hvilket afstedkommer, at den unge går fra legitim perifer deltagelse til de får en oplevelse af fuld deltagelse. Alt sammen fordrer det tro på egen formåen.

5.3 Tro på egen formåen - Bandura

I en tidligere opgave præsenterer jeg Albert Bandura således (Mangor, 2019): "Bandura definerer begrebet self-efficacy som menneskers tro på egne evner til at organisere og igangsætte handlinger, der er nødvendige for at opnå noget bestemt (Bandura, (1994). Kognition og

pædagogik, 22(83)).” Når self-efficacy skal forstås, er der altså tale om de subjektive antagelser, et menneske har om sig selv, og om hvad det tror, det er i stand til. Bandura mener, at en betydelig faktor ift. læringsudvikling, er begrebet mestringsforventning. Bandura nævner flere primære processer, der afstedkommer menneskers tro på egen virkningsfuldhed (efficacy) og jeg finder det relevant at fremhæve den motivationelle; observationen af ligesindede (sociale rollemodeller) (ibid.). Der er altså tale om modelindlæring og iflg. Banduras tanker får vi en stor del af vores viden ved at observere andres handlinger. Hvis der inden for uddannelse (og beskæftigelse) skal ske en indlæring, må der – for individet - skabes en opmærksomhed, som er identificerbar. For at denne opmærksomhed kan realiseres kræver det, at den huskes eller fastholdes (Kähler, C., 2012). For at en indlæring kan føre til noget, skal den realiseres i egen adfærd, altså at man selv har fundet frem til måder at udføre på.

Da FGU rummer en del unge, som har frafaldet ungdomsuddannelser - og med Banduras teori in mente - kan det tyde på, at en af årsagerne er, at nogle af de unge er startet på et ikke-realiserbart modelprojekt. Flg. er af afgørende betydning: om en handling iværksættes, at der er positive tilskyndelser, både fra omgivelser og en selv, desuden forventninger om en belønning før eller senere. Unge i dag tilskyndes at tage en uddannelse, som afstedkommer en senere belønning i form af et godt job og indkomst. En undersøgelse viser, at 70 % af de unge mener, at de faktisk har haft mulighed for at vælge deres ønskeuddannelse eller ønskejob ved deres 'første valg' – mens 30% af de unge har oplevet en mere vanskelig beslutningsproces, hvor de har været nødt til at sænke deres forventninger/ tænke deres situation om – ændre adfærd (Rucforsk.rug.dk, 2004).

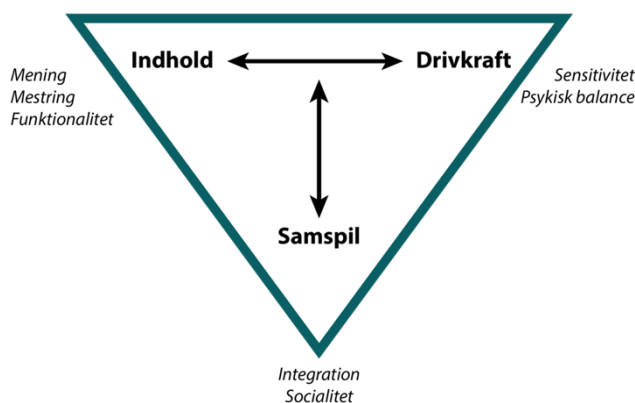
Som tidligere nævnt er personlige erfaringer den vigtigste kilde til self-efficacy, succesoplevelser højner self-efficacy, fiasko det modsatte. Gentagne fejlforsøg på uddannelse hos de unge vil resultere i en lav tro på gennemførelse af uddannelse. Kan der derimod skabes succesoplevelser enten ved beskæftigelse, praktikker eller korte uddannelsesforløb, kan det højne self-efficacy hos en ung. For nogle unge kan det komme til at tage lang tid, kræve forskellige modeller og positive tilskyndelser for at ændre adfærd – og resultatet kan være at opnå en mere kortsigtet løsning, i form af ufaglært arbejde, som en hurtig belønning.

Vikarierende erfaringer kan også medvirke til, at man tør kaste sig ud i en opgave; ved at se andre udføre opgaven, og begrebet dækker også over andres tiltro til, at en opgave kan mestres. ”Det

at bruge andres erfaringer som en model for det man selv gør, bidrager til en fornemmelse af den personlige kompetence (Kähler, C., 2012:53). Dette giver fx en vejleder mulighed for at tro på, at den unge kan gennemføre en prøve, en opgave, en praktik eller andet, og således medvirke til at øge den unges self-efficacy.

5.4 Transformativ læring - Knud Illeris

Knud Illeris (Illeris, 2015) forstår læring både som en individuel proces og en samspilsproces (se figur længere nede) og definerer i øvrigt læring som: ”enhver proces, der hos levende organismer fører til en varig kapacitetsændring, og som ikke kun skyldes glemsel, biologisk modning eller aldring (Illeris, 2015:15).” Der er tale om to fundamentale processer; tilegnelsesprocessen og samspilsprocessen, og tre dimensioner: indhold, drivkraft og samspil. I sammenhæng dermed findes fire læringstypologier: Kumulativ læring, som er den grundlæggende læring, der kan synes lidt mekanisk eller rigid – vi opbygger skemaer. Assimilativ læring, hvor vi bygger ovenpå den grundlæggende læring (udvikler skemaerne). Akkomodativ læring - vi omstrukturerer den viden vi har (fx: ’jeg har en viden om noget, men skal nu bruge det i en hel ny sammenhæng og må derfor tænke på en ny måde’). Og sidst, men ikke mindst, Transformativ læring – som er vidtgående og støttekrævende (et større antal skemaer omstruktureres), og kan betyde, at man skal lære sig selv at kende på ny, da der opleves og føles (transformation). Illeris’ tre dimensioner af læring og de to processer kan ses i nedenstående figur. Mestringsprocessen hænger tæt sammen med drivkraft (blandt andet vilje og motivation) og balance og sensitivitet er afhængig af det samspil, man befinder sig i, og således bliver det muligt at kommunikere, imitere, observere, samarbejde og handle. I samspilsdimensionen ”tilstræber vi generelt at opnå social og samfundsmæssig integration samtidig med at vi udvikler vores socialitet (Illeris, 2014:43).”



Jeg har allerede været inde på begrebet mestring og tro på egen formåen i forbindelse med Bandura. Når Illeris bringes på banen i forbindelse med imødekomme af FGU-elevs læring, er det fordi disse unge har brug for en anden form for læring end den de fik i grundskolen – netop det transformative, opbygge nye skemaer, og opleve mestring og relevante modeller, og finde tro på sig selv igen. Som tidligere nævnt, har en stor del af eleverne på FGU oplevet en del nederlagsfølelse, og har ikke magtet den 'lige' vej i uddannelsessystemet – derfor giver det mening at undervisningen er praksisnær, og opleves og føles i fællesskab.

5.5 Fremtidsperspektiverne for de unge på FGU

I min problemformulering spørger jeg, hvordan fremtidsperspektiverne ser ud for de unge på FGU. For at belyse det, inddrager jeg Ove Kaj Petersens syn på konkurrencestaten, samt Randi Skovhus og Amartya Sens tanker om social retfærdighed. Det gør jeg, fordi det er relevant at kigge ind i de forhold i samfundet, som de unge bliver mødt af.

5.6 Konkurrencestaten – Ove Kaj Petersen

Ove Kaj Petersen er professor emeritus i komparativ politisk økonomi, og har i mange år blandet sig i samfundsdebatten, hvor han har defineret og forklaret konkurrencestaten. Han mener, at vi har bevæget os væk fra den traditionelle velfærdsstat med et mere eksistentielt menneskesyn, hvori dannelse og demokratisk udvikling er hjørnesteen - over til en konkurrencestat med et langt mere opportunistisk menneskesyn, hvor et menneskes værdi afhænger af, i hvor høj grad egen nytteværdi og selvrealisering maksimeres (Pedersen, 2011:k6). Folkeskolen og ungdomsuddannelserne blev tidligt inddraget i den politiske proces, som indebar overgang fra velfærdsstat til konkurrencestat gennem 1980'erne og 1990'erne. Skolen fik kraftig kritik for, at 15-20 % af en ungdomsårgang ikke fik tilstrækkelige kompetencer til at tage en ungdomsuddannelse eller blev motiveret til arbejdsmarkedet. Kritikken gjorde, at synet på skolen ændrede sig fra, at skolen gennem dannelse skulle motivere den enkelte til deltagende demokrati – til at så mange som muligt, gennem uddannelse, skal tilstræbe at blive inkluderet i arbejdsmarkedet (Illeris 2015:k1). Herved blev også succeskriterierne for skolen ændret, og politiske målsætninger blev skabt, som gik ud på at mobilisere alt den potentielle arbejdskraft og samtidig minimere tab af potentiel arbejdskraft. Med andre ord – alt hvad der kan gå og stå skal

ud at bidrage med den arbejdskraft, som samfundet har behov for, og uddannelse er påkrævet. Ifølge Ove K. Pedersen mistrives unge i dag, fordi de ikke har fået de redskaber de har brug for, til at træffe de valg, som de er pålagt at træffe (fx uddannelsesvalg). Han mener derfor, at vi er nødt til at reformulere det dannelsesbegreb, vi kender fra velfærdsstaten, da det er "historisk befængt" i lyset af den individualisering og opportunisme som er fulgt med konkurrencestaten. Han bedyrer, at unge ikke har fået redskaberne til de valg, som de blevet pålagt at træffe (ej heller begrundelserne derfor), og at dette har medført en introvert selvkritik med mistrivsel til følge (#dkpol, Altinget, 2022).

Mange unge på FGU har trivselsudfordringer og, som tidligere nævnt, nederlag med i rygsækken – fx har flere gjort uddannelsesforsøg og fejlet. Med ovenstående bidrager Ove K. Pedersen til at forstå, hvorfor de unge har de udfordringer som de har, og for at belyse kompleksiteten yderligere, er det relevant at se på begrebet 'social retfærdighed'.

5.7 Social retfærdighed – Amartya Sen/Randi Skovhus

Randi Skovhus (ph.d. og lektor ved VIA University college, forsker i karrierevejledning og læring), er optaget af social retfærdighed, og i den sammenhæng er hun inspireret af indiske Amartya Sen (professor i økonomi på Harvard University), som har teoretiseret over, hvordan vi kan vurdere social retfærdighed, samtidig med at vi ydes retfærdighed. Hans teori fokuserer ikke alene på, hvad mennesker opnår og har succes med, men også på den frihed, mennesker faktisk har til at vælge (ucviden.dk, Skovhus, 2021). Ifølge Sen har denne frihed to dimensioner (samt fem byggesten, hvoraf den vigtigste er 'capability' – her læst som mulighedsrum), som er ret forskellige, men begge værdifulde. Den ene dimension er, at mere frihed giver bedre muligheder, for at forfølge og nå de mål og ønsker man måtte have. Den anden dimension handler om vigtigheden af processen omkring at træffe valg – altså den måde personen når frem til det valgte – og her er det vigtigt, i hvilken udstrækning en person har ægte adgang til alle sine kapabiliteter (de faktorer som har indflydelse på statens evne til at projicere magt (wikipedia.org)) - som her kan forstås som mulighedsrum - og hvorvidt man 'straffes' af sine omgivelser for at træffe bestemte valg (ibid.). Teorien er ikke kun optaget af at udvide menneskers mulighedsrum, men lægger også vægt på at undersøge kontekst og omstændigheder, hvori mennesker vælger, og om disse er

fremmende og retfærdige. Dette ser, for mig, netop ind i kompleksiteten i de valg, som de unge på FGU har stået i og står overfor – og får mig at spørge om disse unges ydes retfærdighed.

Randi Skovhus understreger, at vi er kontinuerligt i gang med at forholde os til vores muligheder, behov, interesser og anliggender i samspil med andres ift. uddannelse, job og sammenhængen med øvrige liv. Hun slår ned på, at et primært fokus på det nærmeste valg synes at lukke ned for nysgerrighed og udforskning af forskellige uddannelser, jobs, veje at gå, sine egne og andres grunde - frem for at åbne, og foreslår vejledningsaktiviteter, som i større grad har fokus på, hvad de unge lærer, fremfor at føre til et primært valg, og holde fokus på processen (Skovhus, 2020). Det leder mig til det tredje spørgsmål i min problemformulering.

5.8 Hvordan kan vejledningen bidrage til de unges tro på, at der plads til dem i samfundet?

Det er relevant at kigge ind i, hvorledes vi vejleder de unge på FGU. Det er derfor nødvendigt at se på karrierevejledningsteori og metodisk stillingtagen ift. vejledningen af de unge på FGU. Jeg har allerede været inde på Bandura og hans teori om self-efficacy, som skal bidrage til en vejledningstilgang, som fordrer den unges tro på egen formåen.

5.9 Vejledningsteori og vejlederrollen – John D. Krumboltz

John D. Krumboltz har bygget videre på Banduras tanker, og udviklet en læringsteori om vejledning. I denne beskæftiger han sig med, hvordan mennesker kan vejledes til at sætte nye læringsmål, udvikle nye interesser, samt udfordre sine egne værdier og antagelser - og, ikke mindst, udvikle sig personligt. Han har fokus på betydningen af de noget begrænsede antagelser man har om sig selv og sine muligheder, og det bliver derfor vejlederens opgave at hjælpe med at udvide mulighedsperspektivet (Højdal og Poulsen, 2007:k5). Teorien omhandler altså vejlederens arbejde med at hjælpe mennesker med forskellige karriererelaterede spørgsmål – det Krumboltz kalder karrierevejledning. Han anfører, at når et menneske overvejer sin karriere, udspringer det ofte af: a) fraværet af et mål eller ubeslutsomhed mht. karrierevalg (den unge er uafklaret), b) bekymringer knyttet til (for) høje forventninger til karriere eller manglende realisme ('kan jeg nu klare det', eller; 'jeg vil være Hollywoodstjerne'), og konflikt mellem tilsyneladende ligeværdige alternativer ('jeg ved ikke om jeg skal det eller det'). Krumboltz mener, at vejledere bør spille en større rolle i alle karriererelaterede problemer og ikke kun beskæftige sig med selve jobvalget.

Krumboltz definerer to typer aktiviteter, som kan anvendes i karrierevejledningen: 1. Den udviklingsorienterede og forebyggende type vejledning, som er en systematiseret karrierelæring, hvor karriereinformation er en del af uddannelsescurriculum, erhvervspraktik eller simulerede arbejdsituationer. 2. Den målrettede og kompenserende type vejledning, som omhandler målaflklaring samt kognitive og adfærdsmæssige interventioner: lytte til sin indre dialog, omformulering, narrativ fortolkning, rollespil og læring, der reducerer bekymringer og færdigheder i beslutningstagning (Højdal og Poulsen, 2007:s121). Ifølge Krumboltz er beslutsomhed eller afklarethed ikke succeskriterier for vejledningen, og han foreslår at man omdøber ubeslutsomhed til åbenhed, da han mener, at de kvaliteter der gemmer sig i tvivl og ubeslutsomhed udgør fundamentet for læring og nyorientering. Senere tilføjede han HTL-teorien (The Happenstance Learning Theory) (Højdal og Poulsen, 2007), og kort fortalt går denne tilføjelse ud på, at alle karrierer er påvirkede af uventede begivenheder, som man ofte kan se som muligheder for læring og udvikling. HLT foreslår altså alternative måder at se/forstå tingene på. Krumboltz ser åbenheden (ubeslutsomheden) som en forudsætning for at opnå nye læringserfaringer og fremhæver flg. 'skills': nysgerrighed, vedholdenhed, fleksibilitet, optimisme og tage chancer - med vejlederen som facilitator.

Når de unge på FGU skal vejledes til at udvikle tro på egen formåen, skal samtaler og aktiviteter bryde med tidligere antagelser, mønstre og beslutninger. I stedet skal lærings- og vejledningsaktiviteterne have en form, som kan få positiv betydning for de unges deltagelse, og som inkluderer læring omkring uddannelse, arbejde, sig selv, forskellige måder at leve sit liv, værdier etc. Der skal arbejdes med at skifte perspektiv fra, at vejledningsaktiviteterne primært skal føre til valg til, at de skal have et større fokus på hvad unge lærer af at deltage i aktiviteterne. Desuden er det essentielt, at den unge oplever sig som en del af et fællesskab – både på FGU og i det større fællesskab (samfundet), og her skal vi (vejledere og undervisere), med Ove K. Petersen in mente, bidrage til den unges 'redskabsudvikling'.

6. Sammenfatning

Med udgangspunkt i empirien har jeg fundet det nødvendigt at kigge ind i måden, de unge på FGU imødekommes. Lave og Wenger har med teorien om praksisfællesskaber og situeret læring givet en indsigt, som danner afsæt for den praksisnære pædagogik, der anvendes på FGU – dog mest i

PGU-sammenhæng. Iflg. mine egen iagttagelser, er man på AGU ikke i mål med det praksisnære. Det er meningen (uvm.dk, Uddannelsens opbygning), at 1/3-del af undervisningen på AGU skal være praksisorienteret – dvs. den skal flyttes fra bøger og stolesæder, til fx matematik i værkstedet. På PGU er det meningen, at 1/3-del af undervisningen er teoretisk, og resten praksisorienteret, og på det område, er underviserne, efter min mening, fint med. Den praksisnære og værkstedsbaserede undervisning er således udgangspunkt for FGU-undervisningen, og derfor er både Lave og Wengers tanker om situeret læring, og Knud Illeris' tanker om transformativ læring, en naturlig baggrund, når FGU-undervisningen tilrettelægges.

Jeg er også overbevist om, at Lave og Wengers tanker om at flytte fra perifere til legitime fællesskaber, er aktuel på FGU, og i min optik, deltager både Bisma og Benjamin fuldt ud i det sociale fællesskab, hvor de transformerer læring til tro på egen formåen. Både vejledere og undervisere på FGU har fokus på at bidrage til at udvikle tro på egen formåen, og retter praksis imod små succeser. Som vejleder bygger jeg op, og visualiserer ved at følge med i undervisningen med besøg på værkstederne (i tæt samarbejde med underviserne), hvor jeg deltager i aktiviteter som har en grad af 'høvlebæksvejledning' – det vil sige, at underviser og jeg taler med eleverne imens praksis foregår. Desuden visualiserer jeg ofte progressionen for den unge, når der afholdes forløbssamtaler. De små succeser er alfa og omega, og jeg har fokus på processen, som Krumboltz foreskriver.

I diskussionen om de unges plads og chancer i konkurrencestaten bestyrker mine interviews, samt Ove Kaj Petersen analyser, at de unge på FGU er udsatte. Jeg ser frem til fremtidig statistik (hvis den bliver lavet), der skal vise, om disse unge rent faktisk bliver på EUD, eller om de dropper ud. Tallene viser mig i hvert fald, at der indtil videre ikke er jordskredssejre, der viser at de fra FGU klarer sig fagligt godt på EUD. Det er min overbevisning, at vi på FGU rykker de unge langt, både personligt og socialt – men at de faglige udfordringer, for nogle af de unge, stadig er en udfordring. Jeg vil ydermere tilføje, at vi er nødt til at have et opgør med akademiseringen af erhvervsuddannelserne og ikke mindst adgangskravene, samt generelt se på indflyvningen til erhvervsuddannelserne, hvilket begge beslutningstagere, som jeg har interviewet, også er inde på. Jacob Mark nævner, at han også mener, der skal kigges på adgangskravene, men stiller sig

samtidigt rådvildt ift. løsningen. I mit interview med ham foreslog jeg en praktisk optagelsesprøve til visse erhvervsuddannelser, og det syntes han lidt spændende.

Set i socialt retfærdighedsperspektiv er der endnu langt. Chanceligheden er ikke til stede og friheden, som Amartya Sen beskriver den, er udfordret, da de unge på FGU skal videre til ikke-individualiserede krav om optagelse i et eksisterende performanceuddannelsessystem. På FGU imødekommer vi dem i høj grad ved at styrke deres personlige og sociale forudsætninger – blandt andet ved at fokusere på processen som Randi Skovhus og Amartya Sen foreskriver, og flere klarer såmænd også at opnå 2-tallet og dermed bestå adgangskravene til EUD – men kun med nød og næppe, og de er ofte ikke tilstrækkeligt fagligt styrket til at klare et akademiseret uddannelsessystem, blandt andet fordi, mange af de unge som går på FGU har det svært ved det boglige.

7. Konklusion

I min problemformulering spørger jeg, på hvilken måde FGU imødekommer formålet om at få de unge i uddannelse eller job, og jeg har svaret bredt derpå. FGU imødekommer på flere parametre at klæde de unge på til uddannelse eller job, det viser de foreløbige tal, men jeg stiller mig også tvivlende overfor, om det er tilstrækkeligt, og om talmaterialet på længere sig vil vise det samme. Det er samtidig min erfaring fra egen praksis, at FGU er god til at favne de unge, gøre dem trygge og bidrage til at de kan udvikle sig social og personligt, samt til dels fagligt.

Jeg spørger også til, hvordan fremtidsperspektiverne i en konkurrencestat ser ud for de unge på FGU og hertil må jeg konkludere, at mine svar er mere dystre, efter jeg har analyseret de unges position. Jeg læner mig op ad Ove Kaj Petersens forudsigelser om, at der er brug for at reformulere dannelsesbegrebet og styrke værktøjskassen, så mistrivlsen ikke overvinder de unge. Jeg har også påpeget, at de unge på FGU, er i større risiko for ikke at finde en plads i samfundet med mistrivsel til følge. Det trøster mig dog, at de unge som jeg har interviewet, har en positiv tro på at de nok skal klare sig i fremtiden.

Til sidst i min problemformulering har jeg spurgt til, hvordan vejledningen kan bidrage til de unges tro på at der er plads til dem i samfundet. Mit svar er beskrevet ved, at jeg understreger fokus på processen, de små succeser, styrkelse af tro på egen formåen, i en undervisning og vejledning som

har afsat i situeret læring og praksisfællesskaber. Randi Skovhus har yderligere inspireret mig til at rammesætte vejledningsaktiviteterne og holde fokus på processen, så de i højere grad giver mening for de unge.

8. Perspektivering

Vejledningens formål har altid været, at vejledning skal bidrage til social retfærdighed, og at de vejledte skal kunne vælge ud fra et oplyst grundlag. Det kræver, at jeg som vejleder ser min praksis indlejret i både en politisk og økonomisk kontekst – og indvier den unge i, hvordan den kontekst ser ud, uden at tabe fokus på den unges udvikling og refleksion og vejen dertil. Jeg vil derfor, her til sidst, se ind i fremtiden for de unge på FGU. Jeg har før nævnt, at det er min påstand, at vi rykker de unge på FGU i en positiv retning, men også at FGU-tid, overgangsproblematikker og visitation har en indvirkning. Jeg har tidligere været inde på tal fra Reformkommissionen (reformkommissionen.dk, 2023), men ikke det egentlige indhold. Jeg vil kort komme ind på et par aktuelle hovedpunkter (bemærk, at dette er et katalog af forslag – intet er vedtaget), som vedrører FGU. Reformkommissionen anbefaler i publikationen Nye Reformveje 2 (ibid.) at der indføres en ny, toårig praksisorienteret ungdomsuddannelse, Højere Praktisk Eksamen (HPX). HPX skal være rettet mod erhvervsuddannelser – uden at udelukke andre uddannelsesmuligheder som HF og EUX og det er tanken, at HPX skal erstatte 10. klasse og grundforløbets første del (GF1) på erhvervsuddannelserne. Man må nødvendigvis spørge, hvilken betydning dette har for FGU, da FGU jo også er praksisorienteret. Bliver forslaget fra Reformkommissionen en realitet, får alle unge, som har bestået folkeskolens afgangsprøve, fri adgang til HPX, mens enhver ung, der ikke har bestået, får ret til at komme på FGU. At give unge et retskrav til at gå på FGU, hilser jeg meget gerne velkommen, da det vil løse udfordringerne mht. den kommunale forankring. Det er dog problematisk at gøre FGU til et tilbud kun for unge, der ikke har bestået folkeskolens afgangsprøve. Der er allerede mange af de unge på FGU i dag, som har 2-tallerne, men i høj grad har brug for social modning, afklaring og personlig styrkelse. Reducerer man FGU til et tilbud kun for elever, der ikke har bestået grundskolen (eller er frafaldet en ungdomsuddannelse), risikerer man i den grad at stigmatisere FGU-tilbuddet, og i endnu højere grad at marginalisere FGU-eleverne. Jeg må dog også understrege, at Reformkommissionen nævner FGU som en nøgleaktør, som på nogle områder skal styrkes – både med efteruddannelse af lærere, samt det førnævnte

retskrav. Når jeg alligevel er bekymret på de unges vegne, er det fordi hele fokus – også Reformkommissionens arbejde – er på at få de unge hurtigere i uddannelse, og selvom ungdomsuddannelseslandskabet vil vokse, vil presset på de unge ikke blive mindre.

57138 anslag

9. Litteraturliste

9.1 Bøger

Bandura, Albert, 1994: Self-efficacy, Kognition og pædagogik, 22(83).

Højdal, L. & Poulsen, L., 2007, 1. udgave, Karriervalg, Studie og Erhverv.

Illeris, Knud, 2015, 3. udgave, Læring. Samfundslitteratur.

Illeris, Knud, 2013, Transformativ læring & identitet . Samfundslitteratur.

Kähler, Carl, 2012, Det kompetente selv. Frydenlund.

Kvale og Brinkmann, 2015, 3. udgave, Interview. Hans Reitzels Forlag.

Lave, Jean og Wenger, Etienne, 2004, Situeret læring og andre tekster. Hans Reitzels Forlag.

Skovhus, Randi, 2020, Vejledning, valg og læring. Trykværket.

9.2 Podcasts

#dkpol med Ove Kaj Pedersen, 29. december 2022, Altinget.

#dindigitalegæsterlærer, Karrierelæring og social retfærdighed med Randi Skovhus, 2021, emu.dk

9.3 Tidligere opgaver

Lotte Mangor, 2019, Et vejledningsspektiv på udfordret læring og tro på egen formåen, Vejledning og individ, Københavns professionshøjskole.

Lotte Mangor, 2020, Mentorskaber og mentorordninger, modul 8, Københavns professionshøjskole.

9.4 Websider/artikler

<https://www.regeringen.dk/aktuelt/tidligere-publikationer/aftale-om-bedre-veje-til-uddannelse-og-job/>

<https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/udd/fgu/2018/sep/180926-fgu-opbygning-og-indhold.pdf>

<https://uddannelsesstatistik.dk/Pages/Topics/202.aspx>

<https://uddannelsesstatistik.dk/pages/fgu.aspx><https://reformkommissionen.dk/udgivelser/nye-reformveje-2/>

<https://www.ae.dk/analyse/2022-05-faerre-fgu-elever-i-hele-landet>

<https://www.uddannelsesforbundet.dk/nyheder/2017/maj/nyt-udspil-regeringen-vil-sloejfe-95-procent-maalsaetningen/>

<https://nvl.org/artikler/forberedende-grunduddannelse-har-haft-en-svaer-start>

<https://www.eva.dk/ungdomsuddannelse/tredje-fgu-laerer-fgu-svaert-ved-rumme-elever>

<https://ugeavisen.dk/ugeavisensvendborg/unge-finder-meningsfuld-vej-paa-fgu-succesuddannelse-faar-oekonomisk-loeft-paa-520-millioner-kroner>

<https://www.a4medier.dk/uddannelse/artikel/fald-i-aktiviteten-paa-fgu-det-er-simpelthen-et-svigt-af-de-unge-i-maalgruppen>

<https://www.spsu.dk/-/media/filer/spsu/doc21/210426-virkningsevaluering-af-sps.pdf>

https://rucforsk.ruc.dk/ws/portalfiles/portal/62315220/Unges_valg_af_uddannelse_og_job_FINA_L.pdf

<https://da.wikipedia.org/wiki/Kapabilitet>

https://www.ucviden.dk/ws/portalfiles/portal/123190276/Skovhus_2021_Pr_sentation_af_Amarts_Sens_capability_teor_i.pdf

10. Bilag

- a) Interviewguide til interview med FGU-elev
- b) Interview med FGU-elev Benjamin- uddrag
- c) Interview med FGU-elev Bisma – uddrag
- d) Interviewguide til interview med vejleder
- e) Interview med FGU-vejleder Merete Klitgård – uddrag
- f) Interview med KUI-vejleder Anne-Grethe Mathiesen – uddrag
- g) Interviewguide til interview med beslutningstager
- h) Interview med direktør for FGU-skolen Øst, Søren Lau – uddrag
- i) Interview med folketingspolitiker Jacob Mark - uddrag

a) Interviewguide til interview med FGU-elev

Hvad synes du om at gå på FGU-uddannelsen?

Hvad får du ud af at gå på FGU?

Er der ulemper ved at gå på FGU?

Er uddannelse noget, der er vigtigt for dig? - Er det noget, du tænker meget over?

Når du tænker på din fremtid, hvad tænker du så ift. uddannelse eller arbejde?

Hvad er det vigtigt for dig og hvorfor (når du tænker på fremtiden)?

Hvor sikker er du på, at du vil ende med at få en uddannelse?

Hvor sikker er du på, at du vil ende med det job, du drømmer om?

b) Interview med FGU-elev Bisma - uddrag

Bisma: "Jeg er glad for at gå på FGU – undtagen når der diskussioner (mellem eleverne red.). Jeg får læring og nye venner. Jeg får rutiner, og lærer fx at finde opskrifter (til køkkenet red.). Af ulemper, så skulle lønnen være større. Jeg vil have et arbejde, og kunne forsørge mig selv og min familie. Jeg er interesseret i konditoruddannelsen, vi har snakket med min ungeguide, og talt om STU, og der er også noget med bagning (på Grennesminde), så det er det jeg gerne vil. Jeg kan godt lide at bage – jeg får min inspiration fra Tik-tok."

Lotte: "Hvor sikker på er du, at du vil ende med at få en uddannelse?"

Bisma: "Det ved jeg ikke, jeg vil bare ikke på kontanthjælp. Jeg tror ikke jeg skal på erhvervsuddannelse, men på STU. Det er fordi jeg har nogle vanskeligheder, fordi jeg har det svært med tid, og jeg får let stress."

Lotte: "Hvor sikker er du på, at du vil ende med det job du drømmer om?"

Bisma: "Jeg drømt om konditor i mange år. Men jeg er fifty-fifty. Jeg har også drømt om at arbejde mennesker. Jeg gider ikke være på kontanthjælp, så jeg får et job. Jeg kan heller ikke sidde stille, så det skal jeg."

Lotte: "Har FGU betydning for din fremtid?"

Bisma: "Jeg har fået masser af venner her, det bliver hårdt når jeg skal stoppe."

Lotte: "Hvad tænker du på, når du tænker på din fremtid, vil det gå godt?"

Bisma: "Jeg tror det kommer til at gå godt, men det vil komme til at tage tid. Jeg håber at jeg får et arbejde indenfor konditorfaget, jeg kan fx dekorere kager."

c) Interview med FGU-elev Benjamin – uddrag

Benjamin: "Jeg synes FGU er en god uddannelse – et godt sted at være. I hvert fald i det tilfælde at man har haft et stop i sit uddannelsesforløb. Det er et godt stop, hvor man ikke føler man bliver tabt af vognen, men man føler, at man stadig kan fortsætte med noget. Personligt får jeg det ud af det, at jeg kan møde ind hver morgen, have en stabil mødetid, få erfaring. Der er ikke rigtig nogle ulemper – ikke andet end at værkstedet er lidt lille, der er ikke så meget. Jeg går jo på BBA (Byg, bolig og anlæg). Men det går, vi har jo stadigvæk hvad vi skal bruge."

Lotte: "Hvis du tænker på din fremtid, hvad tænker du så?"

Benjamin: "Jeg vil gerne fortsætte min uddannelse som smed, tage tilbage, når jeg har fået stabiliseret mig lidt mere. Jeg kommer nærmere hver dag. Jeg blev fyret fra min læreplads, og det gav mig et hårdt gok i kokosnødden. Jeg ved ikke helt hvorfor jeg blev fyret efter 4 uger, men det var nok fordi jeg var træt. Jeg stod op hver dag kl. 4 og cyklede i næsten to timer – det blev jeg nødt til at for at komme på arbejde. Jeg har tænkt på at få en ny læreplads, men har ikke gjort noget endnu" – jeg har brug for at blive stabiliseret først og få min økonomi på plads. Derfor er mit personlige næste mål at få et fritidsjob, så jeg kan få tjent nogle penge."

Lotte: "Hvad er vigtigt for dig, når du tænker på fremtiden?"

Benjamin: "Økonomi er vigtigt, men også at der er et sted jeg kan lide at være. Jeg vil gerne arbejde et sted, hvor jeg har gode kolleger og godt samarbejde – det er vigtigere end at tjene

kassen. Jeg er rimelig sikker på, at jeg kan få uddannelsen som smed – men endnu ikke hvilken slags smed. Jeg er også rimelig sikker på, at jeg får et job. Det som kan gøre mig usikker, er hvis jeg får et nyt gok i kokosnødden – men det er jo voksenlivet så, og så må jeg bide i det sure æble.”

Lotte: ”Hvor ser du dig selv om 10 år?”

Benjamin: ”Der har jeg i hvert fald taget min uddannelse og har et job som smed. Men det kan også være at jeg har et andet job. Samfundsmæssigt vil jeg være stabil – jeg vil nok være den helt store klasse med pool i baghaven, men have et hjem/et sted og bo. Stabilt og trygt, ikke fancy. FGU kommer til at have den betydning, at det hjalp mig igennem noget møg. Jeg tror på at jeg kan rette op, hvis der sker noget dårligt, og jeg vil måske gå til kommunen og bede om hjælp.”

Lotte: ”Hvornår tror du, at du skal væk fra FGU?”

Benjamin: ”Det vides ikke, men efter FGU skal jeg finde en ny praktikplads.

d) Interviewguide til interview med vejleder

Hvad ser du af fordele med FGU-uddannelsen?

Hvad ser du af ulemper med FGU-uddannelsen?

Hvilke barrierer ser du der er i FGU i forhold til målgruppen af unge?

Hvordan ser du fremtidsperspektiverne i en konkurrencestat (*jf. Ove K. Petersens definition af konkurrencestaten, hvor et menneske har en høj grad af egen nytteværdi ift. samfundet, hvorfor uddannelse er i fokus*) for de unge på FGU - gerne i lyset af et socialt retfærdighedsperspektiv (*med social retfærdighed menes her, om disse unge har samme muligheder som andre unge, når de presses ind i det eksisterende uddannelsessystem*)?

Hvordan kan du som vejleder bidrage til de unges tro på at FGU er en relevant uddannelse?

Hvordan kan du som vejleder bidrage til de unges tro på, at der er plads til dem i samfundet?

e) Interview med FGU-vejleder Merete Klitgård - uddrag

Merete: ”Mit umiddelbare svar er, at jeg ser mange fordele ved FGU, i forhold til de politiske initiativer og jeg synes det er en effektiv bekendtgørelse - det giver god mening, at der er fra politisk side, er lavet et initiativ som understøtter de unge, som er forskellige årsager ikke er blevet klar eller afklaret på enten uddannelse eller arbejdsretning i folkeskolen. Jeg ser at FGUn kan særligt meget ift. de unge, som har personlige udfordringer og sociale udfordringer. Jeg tænker at det er en ulempe, at vores målgruppe er så differentieret som den er, og jeg kan have en holdning

til, at FGUn kunne være en bredere, forstået på den måde, at alle unge på FGU følger den samme vej i en eller anden forstand i og med vi arbejder med de rammer som vi gør – og der er en del unge, som måske ikke helt dækker målgruppen og i virkeligheden ligger nærmere STU og som har brug for mere støtte end FGU giver mulighed for. Jeg ser det som en ulempe, at de unge er kommunalt styret – en ulempe, at en ung måske gerne vil optages på FGU, men at det er noget kommunen bestemmer. Jeg ser det som en fordel, at den unge får betaling, men det behøver ikke at være via kommunal finansiering.”

”Hvis jeg skulle bestemme, var FGU mere ligestillet med andre ungdomsuddannelser og som kompetencegivende ud i et arbejde – for det er min oplevelse, at der er mange unge som ikke får anden uddannelse en FGU-uddannelsen. Det er en fordel for de unge, at de kan starte på FGU når de er klar – men det giver også udfordringer ift. undervisningens og holdets flow – så ift. det faglige perspektiv, så forringer det løbende optag undervisningen.”

”Det er min oplevelse, at hovedparten af de unge, har brug for 2 år på FGU, og de er som oftest visiteret meget kortere – og det ser jeg som en ulempe”. ”I de kommunalt udformede uddannelsesplaner, er der ofte ret urealistiske mål og uddannelsesplanen, bliver mere et styreredskab end et motiverende redskab, hvor der ofte ikke er set på den unges udgangspunkt.”

”Fx en ung med en uddannelsesplan, hvor der står webdesigner, men som er på 4. kl. niveau i dansk og matematik – her er det altså ikke sikkert at to år på FGU er tilstrækkeligt, for samme unge har også andre udfordringer, og en af dem er, at den unge har svært ved at sidde stille og arbejde med det med det boglige”. ”Vi bliver nødt til at tilrette den uddannelsesplan – og lade den unge prøve forskelligt, som forhåbentlig kan motivere til en mere realistisk drøm, og den unges uddannelsesplan ikke bare ender som et nederlag.”

Lotte: ” Jeg sammenfatter, at uddannelsesplanen ikke er et brugbart værktøj, hvis den er for overordnet – og indskyder, at vi skal arbejde mere med delmål, og skære i mindre bidder/justere planen hele tiden, så den unge får en oplevelse af succes.”

Merete: ”Netop – men når jeg sidder til møder med KUI (repræsentanter/uddannelsesvejledere fra den kommunale ungeindsats), er der nogle forventninger om at den unge skal vælge en uddannelse, altså at den unge – efter FGU – kommer ind på den ordinære vej. I forhold til vejledningsindsatsen, er der mange ting som er væsentlige – og jeg vil først fremhæve samarbejdet med KUI, mentorer og støttepersoner. Jeg har gode oplevelser og erfaringer med

unge, som når frem til en refleksion, en afklaring og en tro på egen formåen, gennem små succesoplevelser. For mig, som vejleder, handler det om at bidrage til, at vi italesætter og skaber succesoplevelser – og her mener jeg at det både kan være på faglige, sociale eller personlige plan.”

”Dog er der ofte personlige barrierer for faglig udvikling og her kommer samarbejdet med underviserne ind.”

”Rigtig mange af de unge, har negative oplevelser med i bagagen, og en manglende tro på egen formåen – jeg er selv et glimrende eksempel: i 4 klasse skulle jeg stå og synge, og læreren sagde ”det skal du nok ikke fortsætte med” – og siden har jeg jo aldrig sunget!”.

”Der er unge, som har haft lignende oplevelser, og som derfor fx ikke har lyst til at lave matematik. Vi kan være med til at identificere nogle stykker, og få tro på, at hvis jeg kan det her, så kan jeg måske også det her – og her mener jeg faktisk at FGU kan noget her. Vejledningsopgaverne har desværre nogle rammer, som ikke er optimale, og der derfor ikke er tid nok til relationsarbejdet med elever og lærere. Jeg italesætter det – for 3 år siden, var der fx to skolesekretærer ansat, og det er der ikke længere, for nu skal jeg selv lave det arbejde.”

Lotte: ”Vi mangler lidt at tale om fremtidsperspektiver og social retfærdighed...”

Merete: ”Jeg har næsten ikke lyst til at svare, for det er både svært og trist at svare på. Jeg har desværre en oplevelse af at vi fejler, og giver de unge endnu et nederlag. Vi har fået italesat, at vi skal få de unge ind på erhvervsuddannelserne – få dem til optagelsessamtaler – men min erfaring er, at de ikke bliver der, og faktisk også at mange af dem, ikke kan klare et job. Jeg vil allerhelst nedlægge konkurrencestaten og de økonomiske parametre – vi skal tænke helt anderledes, og se på andre kompetencer end karakterer. Jeg bliver frustreret over samfundets krav og pres på uddannelse – jeg har fx set i en jobannonce til et rengøringsjob, at det meget gerne måtte være en som havde gået i gymnasiet. Vi skal skabe et samfund, hvor vi i højere grad værdsætter praksislæring. Narrativet skal ikke omhandle formel uddannelse, men færdigheder.”

f) Interview med KUI-vejleder Anne-Grethe Mathiesen - uddrag

Anne-Grethe: ”Det er en klar fordel, at der er et sted, hvor du kan opkvalificeres og blive klar OG blive opsamlet for – forhåbentlig – at blive klar. Men der er også en ulempe med stigmatisering – der er forældre og unge, som synes det jo er for de lidt anderledes, og der kan de ikke se sig selv. Der er lidt snobberi, FGU er lavest... og det kræver nogle gange overtagelse at få dem på besøg. Alle vil gerne kunne sige, at ’jeg lykkes som menneske og i uddannelse’ og så er der dem som ikke lige kan sige det - de har ulyst, fordi de har dårlige erfaringer med at lære. FGU-eleverne er den

mest sårbare og udsatte gruppe, der som både skal have et kys på kinden og et skub bagi. FGU-starten har ikke været god, den har været kaotisk, og der har været personaleudskiftninger af format – hvilket heller ikke understøtter, at det her (FGU, red.) må og skal være relationsbåret. FGU-skolen har skullet lære at være en 'rigtig' skole med dansk og matematik osv. Det er drømmen, at så mange som muligt får en uddannelse – jeg tror selv på at det er den vigtigste raket i et menneskes liv, for at klare sig bedst muligt i livet. Du kan få dig et bedre liv hvis du har fået en uddannelse, det ligger helt inde i rygsøjlen på os (samfundet, red.). I gamle dage sagde man, at uddannelse er til kvalificering af fx industri – i dag er der også det perspektiv at suge viden til dig, at blive et demokratisk menneske, deltage i debatter. At få tro på sig selv – hvis du magter noget, får du tro på dig selv."

Lotte: "På FGU er vi gode til at favne målgruppen og de har det godt på FGU – men de skal også ud derfra igen, har de en reel chance?"

Anne-Grethe: "Hvis vi forestiller os, at FGU er et kuvøseophold, hvor man både får varme, ilt og alt muligt andet, og derfra blomstre op – det er jo fint. Men man skal jo ud af kuvøsen og man er nødt til at lave noget afvæjning af kuvøsen. At gøre klar til uddannelse, handler også om at møde op, og finde ud af, 'hvad kan du?' Jeg synes at en del unge er på huejagt, for så kan de måle sig med de andre, og det er vigtigt at tage en snak med dem, så får dem til at kigge på andre uddannelser. De skal styrkes på alle niveauer. Der vil selvfølgelig være nogen, som ender på jobcenter. Vi jagter mennesker som ikke kan klare sig – men nogle bliver også parkeret i en tidlig alder, og det er sgu trist."

"Vi bruger uddannelsessystemet til at lappe på samfundets uligheder – der har været en socialdemokratisk tankegang, som sagde: 'Qua uddannelse får man et bedre liv' - og det tror jeg, på den ene side, på helt inde i maven – og på den anden side må jeg erkende, at nogle kan bare ikke. Men hvad skal gøre, de skal jo ikke leve hele deres liv i jobcenterets snørklede gange. Og holdningen er, alt hvad der kan gå og stå, skal ud og arbejde i samfundet. Der er et samfund som roterer vanvittig hurtigt og der er altså nogen som ryger af. Vi uddanner ret mange akademikere og her er der en gøgeungeeffekt, for de skubber så andre ud. Det ses fx her i huset (på kommunen, red.) og jeg vil påstå, at der er en tendens til at man overuddanner. Engang – jeg tror det var i '91 eller '92, fik man en pris for at have verdens bedste erhvervsuddannelser. To minutter efter lavede man reformer/ændrede erhvervsuddannelserne (det var Magrethe Vestager) og akademiserede

erhvervsuddannelserne. Der var nu nogen som ikke kunne magte uddannelserne mere. I grundskolen er der også en vis måde at lære på, som er akademiseret. Sidemandsoplæringen er væk. Nogle knækker halsen, fordi teori/praksis ikke hænger ordentligt sammen og det bliver mest teorier. Før i tiden havde man lange grundforløb på erhvervsuddannelserne – de går nu på FGU. Men de skal videre til disse akademiserede erhvervsuddannelser.”

Lotte: ”Vi skal lige runde de spørgsmål, som handler om, hvad du kan gøre som vejleder?”

Anne-Grethe: ”Jeg kan først og fremmest tale FGU op! Det er der brug for. Der skal også være en ærlighed, hvis drømmen er meget store og der er meget langt til dem. Så må det skæres ud i bidder – ’elefanter spises i små bidder’. Først skal du lære at gå i skole, og det er FGUs opgave, at lære de unge at gå på uddannelse. Nogle af dem, som har tabt troen på egen formåen, har fået det grundlagt meget tidligt. Jeg holder fast i de gode historier, og ’puffer’.”

g) Interviewguide til interview med beslutningstager

Hvad ser du af fordele med FGU-uddannelsen?

Hvad ser du af ulemper med FGU-uddannelsen?

Hvilke barrierer ser du der er i FGU i forhold til målgruppen af unge?

Hvordan tænker du at intentionerne bag FGU harmonerer med virkeligheden?

Hvordan ser du fremtidsperspektiverne i en konkurrencestat (*jf. Ove K. Petersens definition af konkurrencestaten, hvor et menneske har en høj grad af egen nytteværdi ift. samfundet, hvorfor uddannelse er i fokus*) for de unge på FGU - fx i lyset af et socialt retfærdighedsperspektiv (*med social retfærdighed menes her, om disse unge har samme muligheder som andre unge, når de presses ind i det eksisterende uddannelsessystem*)?

h) Interview med direktør for FGU-skolen Øst, Søren Lau – uddrag

Søren: ”Jeg ser faktisk endnu flere fordele ved hele reformen, som FGU jo er en del af – og jeg synes det er fantastisk, at vi for første gang i historien, har en 100%-målsætning, politisk. Det har jeg nemlig savnet i mange år. Tidligere har man talt om en 95%-målsætning og at vist antal unge skal gennemføre en uddannelse – og hvad så med resten? Man har haft et begreb som hedder ’restgruppe’, og den gør man op med ved denne reform, og lægger en plan som dækker 100%. Ca. 90% skal gennemføre en ungdomsuddannelse og de resterende 10% skal gøres klar til at arbejde. Jeg tænkte, yes! – nu tager vi ansvar for alle unge, i stedet for at sige, at vi anerkender, at der er

en restgruppe, som vi ikke kan gøre noget ved – det har jeg været ked af i mange år, både som lærer, som vejleder, som leder og som menneske”.

Lotte: ”Det er interessant at du drager denne konklusion. Kritikere vil sige, at man giver op ift. at få en gruppe unge i en eller anden form for uddannelse, og det er første gang nogensinde, at der står i sådan en målsætning at unge skal i ufaglært arbejde – og det vil nogen læse som en falliterklæring.”

Søren: ”Jeg bliver glad over, at vi anerkender, at uddannelse er ikke svaret for alle ’lige nu’ – det kan jo være at man ikke er uddannelsesparat eller klar til uddannelse før senere i livet, og i mellemtiden skal man måske ud i livet og drage nogle erfaringer, som gør, at man senere bliver klar til at tage en uddannelse. Vi som samfund har brug for dig, og vi regner med dig – det vigtige er, at du bidrager med noget du kan - ingen unge må få at vide, at de ikke kan noget, eller der ikke er brug for dem – her kan FGU noget. Den største ulempe – set fra mit synspunkt – er regler, regler og regler. Jeg har aldrig oplevet en ny uddannelse være så regelstyret – vi sætter noget i gang som skal være nyt og vi skal udvikle og skabe, og har 4 år til at indfase og eksperimentere – og alligevel har det været med en snæver spændetrøje på. Det har ikke harmoneret med, at vi skal skabe så meget nyt – skabe en ny lærerfunktion, og en ny vejlederfunktion osv. En del af begrænsningerne, som vi har været ramt af, handler om økonomi – det ville blive for dyrt. Derfor røg fx SPS-studiestøttetimerne ud i 3.-behandlingen, hvilket var en katastrofe. Og når vi kigger på målgruppen, så er den for udefineret og diskuterbar.” ”Jeg kan ikke forstå at nogle kommuner taler om ’visitation’ – det hedder jo ’målgruppevurdering’ og jeg ser det som en barriere, at de skal forbi kommunen for at komme på FGU. Jeg kunne godt tænke mig, at unge kan banke på, prøve 2-3-4 uger og finde ud af om det er et match – og derefter afgør vi om den unge skal optages. Herfra kan den kommunale ungeindsats så kobles på. Det er et problem at kommunen er finansierende og derfor mener de jo også, at de har ret til at visitere”. ”Det har også været en barriere, at man virksomhedsoverdragede, som man gjorde – jeg kunne have ønsket, at folk var sikret en jobsamtale og ikke et job, for medarbejdersammensætningen har selvfølgelig også haft betydning for udgangspunktet. Intentionerne har jeg fra dag ét stået på mål for. Virkeligheden er som vi skaber den, og som vi har fået vilkår til at gøre – jeg er ikke tilhænger af at spise tudekiks. Jeg tror på, at vi skal italesætte den virkelighed vi gerne vil have – og således skabe den, for at den kommer til at eksistere. Det sælger ikke billetter at sige ’kom til FGU, men vi har ingen penge’. Jeg

ville ønske man kunne fjerne alt hvad der hedder formelle overgangskrav. Jeg synes samtidig at det er nødvendigt at der er nogle forudsætninger, som giver mening og som man kan måle på. Konkurrencestaten er et vilkår der er, og sådan vi i en eller grad kan definere, hvad der brug for og ikke brug for... Vi skal blive meget bedre til at differentiere i FGU og spørge *hvem er du, ikke hvad er du* – det er ikke vigtigt at blive til *noget*, det er vigtigt at blive til *nogen*. I min verden skal KUI kun målgruppevurdere, og holde sig fra at lave uddannelsesplaner. Vi får dem korte med få perspektiver, og med en tidsramme som begrænser – jeg mener at vi skal selv lave uddannelsesplanerne og justere dem undervejs. Vi skal også gøre det bedre i dagligdagen, og blive bedre til at dokumentere, vi scorer nemlig- (i vores undervisningsmiljøvurdering - rigtig dårligt på det spørgsmål, som handler om lærerne er gode nok til at tale med eleverne om deres mål – her svarer eleverne, nej. På erhvervsuddannelserne har der i mange år været en diskussion vedr. grundforløb og hovedforløb, og om grundforløbet er godt nok til hovedforløbet – eller om hovedforløbet skal række længere ned – det er noget med at der skal bygges en bro. Hvis vi kigger på overgangen for vores elever til primært erhvervsuddannelserne (som vi jo er tænkt til), så må modtager forstå, at der ikke kommer en færdig vare med en stregkode. Det er helt individuelt og det bliver vi nødt til at tale mere om – fx at der nogen som i den grad skal håndholdes. I starten anerkendte man, på erhvervsuddannelserne, ikke en gang de standpunktskarakterer de havde med fra FGU. Man skal også fjerne restriktionerne om grundforløb 1 (at der ikke må være gået mere end et år siden folkeskolen) og tilpasse grundforløb 1 til at være for dem som har brug for det. FGU anerkendes ikke nok, og samarbejdet i overgangen skal forbedres og være mere anerkendende ift. hvilke elever som kommer fra FGU. FGU-eleverne skal have en længere indflyvningsbane. Jeg synes det er svært at snakke om, at noget er retfærdigt, hvis du ikke individualiserer og differentierer – for så bliver alt uretfærdigt. Der er også en vinkel, som jeg synes, vi behøver at arbejde med – og det er, hvor frit valg skal der være, på hvor mange hylder? Jeg er glad for, at vi har tolv forskellige faglige temaer og der er brug for en mangfoldighed, men vi er også nødt til at tænke på, hvad der brug for i fremtiden i samfundet – fx hvem der skal passe os når vi bliver gamle, og der er i det hele taget områder, hvor rekrutteringen har svigtet. Hvis vi skal gøre en ung klar til fx at blive tømrer, og den unge bruger 26 timer om ugen på at spille guitar, så bliver denne ikke gjort klar. Vi skal, internt i FGU, være lidt mere styrende og sørge for, at der ikke

spilles guitar i 26 timer, selvom der skal arbejdes med personlige mål – men sørge for, at der fx kun spilles guitar i 10 timer, og resten handler om tømrerfaget.”

i) Interview med folketingspolitiker Jacob Mark – uddrag

Jacob: ”Hvis det lykkes at skabe ét tilbud til de unge, hvor de føler at de hører til, og hvor de kan blive forberedt til en ungdomsuddannelse, så synes jeg det er godt tilbud. Jeg tror meget på FGU-uddannelsen. Det er en del unge som trives meget bedre i mindre rammer og mere værkstedsbaseret koblet til fag som de kender fra folkeskolen – jeg tror meget på FGU og pædagogikken som ligger til grund for det. Udfordringerne/barrierer er dels, meget hektisk opstart, så kom der corona som betød at man blev sendt hjem, samt en højkonjunktur som har betydet, at der ikke har været så mange elever, fordi nogle af eleverne i stedet har fået et job. Så en mindre elevmasse. Så har det også været en udfordring, at kommunerne ikke har henvist så mange elever – alt i alt har det udhulet FGUerne økonomi, som har betydet sparerunder, der har været demotiverende og betydet, at man ikke har kunne lave det som var intentionen, fx har nedslidte bygninger tæret på økonomien og måske har det været medvirkende til at man ikke har haft penge til mentorordninger/flerlærere og deslignende. Jeg ser også en barriere i den økonomiske grundstruktur, den måde økonomien er organiseret i FGU. Jeg tror vi skal ind og lave en lovændring her. Jeg tror økonomien er meget sårbar overfor konjunkturer, dvs. meget sårbar overfor udsving, med sparerunder til følge. Den kommunale medfinansiering giver kommunerne et incitament til at sætte de unge over i et billigere tilbud – det kan vi se. I øvrigt er ordningen, at kommunerne får pengene om de sætter de unge over i tilbuddet eller ej, så man har gjort det meget fristende for kommunerne og beholde pengene selv (og ’nøjes’ med billigere tilbud, red.). I starten ville KL og den daværende regering have at FGU var et fuldstændig kommunalt tilbud – og lykkedes det jo S, SF, R og DF at få det igennem, som er den nuværende struktur. Nogle af de problemer som er, mener jeg skyldes de kompromisser der blev lavet den gang, fordi regeringen insisterede på den kommunale med finansiering.”

Lotte: ”Hvordan det så er gået med de unge. Man droppede jo følgegruppen, så vi har ikke tal så langt frem, efter FGU – der er faktisk en masse fine tal, som viser at 3 ud af 4 kommer videre i uddannelse, men vi ved ikke om de bliver der. Har du nogen ide om hvordan de går med de unge på FGU?”

Jacob: "Dels vil ministeren nedsætte et rejsehold, som skal rejse rundt til uddannelserne og finde ud, hvordan det går – samt tale med kommunerne. Og del vil man lave en analyse over frafald – og derfra er planen (i efteråret) og få rettet på det som ikke fungerer. Målgruppeudfordringerne synes jeg er mere sammensat – når jeg besøger de forskellige FGU-skoler, er der stor forskel på, hvor udfordret de er af målgruppen og af sammensætningen af målgruppen. Det er svært at vide hvad man skal gøre ved det. Nogle steder er der unge som er på kanten af, i virkeligheden at skulle have haft et FGU-tilbud og andre steder er der unge som egentlig er meget ressourcestærke. Det man KAN fjerne, er de økonomiske incitamenter som gør, at man vælger et andet tilbud, end den unge i virkeligheden har brug for. Men det er svært at vide, hvor stort problemet er."

Lotte: "Der er i hvert fald lavet nogle tal; 36% har kontakt med psykiatrien, 10 % med kriminalforsorgen og en god procentdel kommer fra specialskoler. Min påstand er, at vi godt kan rumme disse unge på FGU – vi mangler bare støtteressourcer."

Jacob: "Det er helt sikkert unge, som skulle have været på STU og ikke FGU, men dem hvor der er lidt tvivl, kommer på FGU – og det handler også om, at FGU den kritiske masse på FGU er meget lav (blandt andet pga. højkonjunktur). Når der er højkonjunktur, kan det være at de ressourcestærke elever fra FGU er i arbejde, så der kun er den tungere gruppe tilbage. Uanset hvad og hvem – så er det en eklatant fejl, at man ikke lave SPS (studiestøtteordning) på FGU. Og det er helt skævt, at nogle uddannelser har det og andre ikke har det. En opposition vil gerne have det og en regering siger nej, pga. finansministeriet, som generelt er imod mere SPS i DK, da det koster... Jeg kan ikke sige noget kvalificeret om hvordan det går med de unge på erhvervsuddannelserne – om de bliver der (svar på Lottes påstand om, at de dropper ud inden hovedforløb eller før (red.)) dem endnu, så det vil jeg ikke. Uddannelsen er relativ ny og der skal måske også lidt mere tid til at danne et reelt billede."

Til spørgsmålet om fremtiden for de unge fra FGU og om social retfærdighed svarer Jacob blandt andet:

"De har i princippet de samme muligheder, og så alligevel ikke. 'Lige muligheder' er et meget fortærsket begreb, som jeg ikke tror så meget på. Har man den samme chancelighed for at få et godt liv? Nej det har man ikke. Der er unge som har oplevet ting, der gør at de ikke kan gå samme vej som andre, eller ikke har haft forældre som har bakket op eller andet – og her er det at FGU

skal tage den unge i hånden og sige: 'hvad har du brug for'? Vi (politikerne) kommer til at diskutere optagelseskrav senere på året, for det nytter ikke noget med de her stramme optagelseskrav. Jeg synes det er håbløst at unge mennesker skal aflægge præcis de samme prøver og have den samme karakter – men om vi ikke skal have karakterkrav fx, det ved jeg ikke nok om, og det er en diskussion jeg vil gå fordomsfri ind i. Der er nødt til at være en eller anden sorteringsmekanisme, tænker jeg – for hvordan fanger man ellers de unge som ikke er klar.”

Lotte: ”Det behøver ikke nødvendigvis være en ordinær karaktergivning - vores elever er jo udfordret af disse karakterkrav, og det kunne jo være, at en praktisk optagelsesprøve ville imødekomme dem.”

Jacob: ”Det synes jeg er spændende! Den måde vi afprøver på i dag og giver karakterer på, er stiv og akademiseret og den er der brug for at kigge på.